

VILKO MAZI:

PREPOVEDANA POT.

Nekje onkraj hriba so kričale tovarniške sirene in so peli zvonovi opoldansko pesem. Soparen dan je bil v avgustu, da je peklo od prašne ceste in je trepetal razbeljen zrak nad dozorevajočim žitom.

Mož, z okorno leseno nogo in vsekrižem zgrbljeno kožo nad izteklim očesom, je krenil v park in sedel na pokošeni trati v senco visokih kostanjev, ki so objemali z obeh strani belo, gladko pot, izgubljačo se v hladno daljo. Ko je odložil lajno in postavil nanjo zamazano šajkačo, je izvlekel iz ohlapne bisage kos kruha in par zgodnjih jabolk.

«Kakšno kosilo bo jutri? Morda še slabše, vrag znaj!» je siknil malomarno in legel na komolec. «Pa čemu ta briga za jutrišnje kosilo, ko še za današnjo večerjo ne vem! Dali bodo, radi ali neradi, toda poglavitno je, da bodo dali. Rekli bodo morda: Bog s tabo, mislili pa bodo: pojdi k vragu! Kaj zato! — V teh peklenških časih mora biti človek zadovoljen, da sploh živi, da rine tja naprej, kakorkoli že ... Samo senca je ostala še prijazna in gostoljubna, kakor je bila od nekdaj, vse drugo se je popačilo in pohujšalo. Še voda se mi zdi, da teče bolj skopo in še veter, da piha prisiljeno. —

«Pa kaj bi te puste modrosti!» —

Zamahnil je z roko, kakor da je odgnal muho in vrgel se je še na drugi komolec. Zagledal se je v široki pas azurnega neba, ki je nemirno viselo med kostanji in hribom. Potem si je zažvižgal lahno, skoro v brezskrbnosti odlomek neke melodije iz svoje lajne. Kmalu nato pa je zadremal.

Dremal je morda kake pol ure, ko ga predrami osoren glas:

«He — kaj pa vi tukaj, kaj?»

Pogledal je v park, kjer je slonel ob debeli palici stok, bradat človek.

«Kaj?» — je široko zazelhal. «Nič slabega — počivam.»

«Počivate — hm — morda znate tudi čitati?»

«Za silo že, če treba. Kaj pa bi radi?»

«Vsaj predrzni ne bodite! Zadosti velika je tabla, da bi jo lahko videli», se je zadril in pokazal z dolgo, koščeno roko tja prek poti.

Mož z leseno nogo se je siloma ozrl na zeleno tablo in čital bel napis «Prepovedana pot».

«A, tako!» — Obrnil se je na trebuh, da je udarila štula ob škorenj, pa si je podprl glavo. «Nisem opazil poprej, res ne; saj vidite, eno samo oko imam. Invalid sem —»

«To je vseeno!»

«Vseeno? — Ne vem, če je baš vseeno, ali leži tukaj potepuh, ki je v pretepu izgubil oko in nogo, ali pa če počiva človek, ki so ga bili sredi poštenega dela iztrgali in pognali v strelske jarke, pa naposled pohabili tako nekrščansko za vse žive dni...»

«Pravim vam, da vršim kot grajski čuvaj (— tega «grajskega čuvaja» je poudaril s pretirano važnostjo —) samo svojo dolžnost, če zahtevam, da takoj zapustite park».

«Lepo je, da ste grajski čuvaj, pa še lepše je, da «vršite svojo dolžnost», ampak povejte mi, prosim, po človeški pameti mi povejte, kakšna škoda se vam godi, če leže pošten popotnik na pokošeno trato, da bi si malo odpočil?»

Čuvaj, ki se je čutil žaljenega v svojem poklicu, je stopil korak bliže, prijel za palico na obeh koncih in jo položil čez suha bedra.

«Pravim, da pojdite iz parka, sicer —»

«Sicer? — No, kaj? Morda se vam zljubi, da me oplazite z gorjačo?»

«Tega ne, ampak — ampak v pisarno pojdem naznanit; naj store kar hočejo».

«Ničesar ne bodo opravili, vam rečem, prav ničesar! Škoda, da bi trgali podplate po nepotrebem! Poležal bom tu v senci, ki je moja prav tako, kakor vaša in vaših pisarjev in ko se mi bo hotelo, pojdem dalje».

Okrenil se je počasi in nadaljeval:

«Nemara ste bolje kosili nego jaz, pa ste zato tako oblastni. Bog vam blagoslovi, ne zavidam vam čisto nič! Toda povejte mi, prijatelj, kje pa ste bili takrat vi in vaši mogočni pisarji, ko so mi rezali nogo in šivali oko? Kje ste bili, ko sem se zvijal v bolečinah, ki bi jih še strupeni kači ne privoščil?»

«In komu v prid so me tako pokvečili? — Povejte no, gospod čuvaj!...»

V špital so hodile osladne babnice, zvijale so pobožno oči, ko so se plazile od postelje do postelje in so govorile o «ljubezni do domovine», o «presvetlem cesarju, ki mu krvavi srce» in bogve o kakšnih čenčah še, ki so jim bile vse samo na jeziku. Pa da so pokazale tudi

«čuteče srce», so darovale kako cigareto, ali kos pogače. In odhajale so naposled s solznimi očmi, ki se jim je videlo, da jokajo iz same navade.

Potem so nas vlačili iz špitala v špital in povsod sem shišal tisto genljivo pesemco o skrbi za «naše» invalide in o «večni hvaležnosti domovine»... Zdaj imaš «skrb» in «hvaležnost» — lajna in cesta...»

Čuvaj se je naslonil na kostanj in nemirno brskal s palico po pesku ter se oziral gori po drevoredu.

Invalid je zakrilil z roko, kakor da se je nečesa važnega domislil.

«Dobro, da ste mi pokazali tisto-le tablo!» Grenak, ciničen nasmeš mu je pljusknil v obraz. «Prepovedana pot» — kako se to lepo bere! — Kakor takrat, da, kakor takrat...»

Čuvaj ga je hladno ošinil z drobnimi očmi in se takoj zopet obrnil proti drevoredu.

«Le poslušajte, še zanimalo vas bo. —

Ponoči smo se bili zakopali pred neko požgano graščino tam ob Dnjestru. Zjutraj sem videl, da so ležali pred nami ostanki vrtno ograje. Vse je bilo pokončano, samo neka tabla je še ostala ob poti in tam je bilo zapisano «Zakazana droga!»

Ali veste, prijatelj, kaj se to pravi: «zakazana droga»? — Jaz tudi nisem vedel, ali nekdo med nami, ki je razumel poljski, se je začel na ves glas smejeti: «Fantje, tu bomo pa počakali miru!» — Vsi smo ga debelo pogledali, skoro z otroškim zaupanjem. Saj veste, vsak dan se je govorilo samo o miru. In če so bile to še tako abotne govornice, stokrat zasačena laž, iz samega koprnjenja po miru smo jih radi poslušali, kakor da prihajajo naravnost iz nebes... Toda osel je pokazal na tablo in se pošalil: «Saj vidite, da je pot prepovedana». —

Tam smo se valjali dober teden. Rusi nam niso skrivili niti lasu. Morda je stala tudi pri njih taka tabla? —

Nekega jutra pa pride nenadoma povelje za naskok.

Samo toliko vem, da sem planil z drugimi iz jarka in skočil par korakov po tisti «zakazani drogi». Pa mi je bilo mahonia, kakor da me je oplazilo žareče ogelje. Stemnilo se mi je, pa ne vem, kaj se je potem zgodilo z mano. Šele v špitalu sem našel zavest...

«Prepovedana pot!» — O da, v miru in z natlačenim želodcem se je lahko ščeperiti in «vršiti — svojo — dolžnost...»

Čuvaj je že nestrpno brusil z nogami in grizel ustnice. Očividno je hotel še enkrat in z vso odločnostjo ukazati.

Toda invalid ga je prehitel, zakaj začel se je pobirati. Počasi si je oprtil lajno in še pripomnil:

«Zakaj pa vas ni bilo tam, tisto jutro, da bi se bili tako postavili in nam branili iz jarkov, a? — Tam bi vam ne bilo treba pretiti z gorjačo in pisarji. V miru in z nabasanimi želodci, kajpada, tako znate, strahopetci hudičevi!»

Pljunil je tja pred čuvaja in odklecal na cesto. .

GUSTAV STRNIŠA:

KOZMOPOLITIČNA.

Ozvezdje svetlo — jasno pojmovanje
najvišjih sil zamišljenih svetov;
in lune sij — iskanje
blestečih smotrov sred mrakov —

Sanjavi Mars kot hladen kip sameva,
ovija se v oblakov lahni šal,
kot skozi sito na zemljico seva —
v megli nejasnosti idej kristal —

Razgaljena je Venera, blesteča
v pohotni strasti duši se smeji —
strast, v globočini tajni plameneča
poraja čarovite sni.

Razkošnih zvezd zamišljena obzorja —
fosforna so morja,
in v njih se koplje volja praduha —
spreminja z dnem v modrino se neba —

In sfera svetla v duše močne seva
njegovo tajno razodeva:
v najvišjo harmonijo veže svet
in zemlja in vesoljstvo je — poet —

